

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันโดยทั่วไป สภาพสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ วิถีชีวิตของคนในสังคมกว้างมากขึ้น ค่านิยมของสังคมเน้นความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ สังคมยกย่องคนที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบธุรกิจและมีฐานะทางการเงินสูง คนดีมีคุณธรรมไม่ได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างแก่สังคม เงินตราเป็นเครื่องวัดฐานะในสังคมมากกว่าความดีงามของจิตใจ การคอร์รัปชั่น ความฟุ้งเฟ้อไม่รู้จักความพอดี นโยบายการพัฒนาประเทศยังขาดความสมดุล ประชาชนมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ได้จากความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากมาย แต่ยังขาดจิตสำนึกในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่ง แรมสมร อยู่สถาพร (2538, หน้า 10) ได้กล่าวว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงจะเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลงซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิตของประชาชน ประชาชนที่ยากจนและขาดการศึกษาต้องดิ้นรนขอความช่วยเหลือเพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าเดิม ส่งผลให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมนั้น ๆ ลดลง

การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทยเกิดขึ้นเนื่องจากการพัฒนาที่เน้นการสร้าง ความทันสมัยและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดการเสียความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการขึ้นในชนบท ความยากจน การว่างงาน ภาระหนี้สิน เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายจากชนบทเข้าสู่เมือง ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีมากขึ้น ขาดการควบคุมพฤติกรรมโดยกลุ่มญาติมิตร เสื่อมความศรัทธาในศาสนา ในเมืองเกิดสภาพความแออัดตามมาด้วยปัญหามลภาวะ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2532) อีกทั้งสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อสภาพครอบครัว ส่งผลไปถึงการลดอำนาจการปกครองของบิดามารดาที่มีต่อบุตรธิดา โดยเพิ่มความเป็นอิสระในการเลือกปฏิบัติ ก่อเหตุเดือดร้อนวุ่นวาย หลบหนีการเรียนไปมั่วสุมตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่สมควรแก่วัยและสภาพ เสพยา

เสพติด รวมทั้งการประพัตติตนไม่เหมาะสมทางด้านเพศสัมพันธ์ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบปัจจนิก, 2520) สิ่งเหล่านี้สมควรได้รับการแก้ไขโดยการปลูกฝังจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น

การกำหนดผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดจริยธรรมให้แก่สมาชิกของสังคมเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันที่ต้องประสานสัมพันธ์การปลูกฝังจริยธรรมกระทำได้ในรูปแบบ (formal) นอกกรอบแบบ (non formal) และเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (life-long education) ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีพลังชีวิตใหม่ (revitalization) ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของสังคมและเป็นพลังของจริยธรรมที่กล้าแข็งเพื่อควบคุมความประพฤติต่อไป (อานวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรธนะภิต, 2522, หน้า 11) เมื่อมีการศึกษาเปลี่ยนมาเป็นระบบโรงเรียน โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่ค่อนข้างแยกตัวออกจากสังคมหรือชุมชน โรงเรียนจึงไม่สามารถจะใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริงของนักเรียนเป็นสื่อในกระบวนการเรียนรู้จริยธรรม ในที่สุดจริยธรรมก็กลายเป็นวิชาความรู้ที่มีข่าวสารข้อมูลซึ่งครูเลือกสรรมาให้นักเรียนรู้ (นิธิ เที่ยวศรีวงศ์, 2537, หน้า 33) สำหรับบุคลากรในโรงเรียนที่เอาใจใส่สั่งสอนจริยธรรมและนักเรียนเชื่อฟังมากที่สุด ได้แก่ ครูสอนวิชาจริยธรรม รองลงมาได้แก่ครูประจำชั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะสอนจริยธรรมเกือบทุกชั่วโมงเรียน การสอนจริยธรรมที่ครูใช้ปลูกฝังมาก คือ การอบรมมารยาทและความประพฤติ โดยวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจมากที่สุด คือ การยกตัวอย่างและการเล่านิทานเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมในโรงเรียนสามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ (บุญจง เรืองสะอาด, 2537, หน้า 43)

ครูและผู้บริหารโรงเรียน จะต้องมีความจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมจากการค้นคว้าทางวิชาการ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528, หน้า 5-6) พบว่า การปลูกฝังจริยธรรมในเด็กนั้น มักจะเกิดจากการสอนอย่างไม่ตั้งใจของผู้สอนมากกว่าจะเกิดจากการสอนอย่างตั้งใจและการสอนที่ดีที่สุดมีคนทำตามมากที่สุดคือ การกระทำของตัวแบบในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นตัวอย่างแก่เด็ก โดยไม่รู้ตัว ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่จะช่วยเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติในอนาคต และยังเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมแก่ครูอีกด้วย แต่ในเรื่องจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีทางด้าน จริยธรรมแก่ครู นักเรียนและประชาชนเพียงใด มีคุณลักษณะครูที่ดีของ เบลีย์ว บุรีภักดี และคณะ (2520, หน้า 366) คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรมและความเมตตากรุณาหรือไม่

เขตการศึกษา 11 มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ 60,911 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็น 110 อำเภอ จำนวนโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ มีทั้งสิ้น 4,575 โรงเรียน จำนวนครู 54,265 คน จำนวนนักเรียน 1,085,589 คน โดยเฉลี่ยครู : นักเรียน เท่ากับ 1 : 20 ห้องเรียน : นักเรียน เท่ากับ 1 : 22 นักเรียนแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 251,602 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 724,025 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 109,962 คน (สถิติข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา เขตการศึกษา 11 ปีงบประมาณ 2542 เดือน พฤศจิกายน 2541) การอพยพของประชากรและแรงงานเคลื่อนย้ายเข้าออกมากมาย รวดเร็ว และต่อเนื่อง เศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดอยู่ช่วงถดถอยรุนแรง ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดไปทุกกลุ่มอาชีพ ปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายรูปแบบอันเป็นผลกระทบให้เกิดปัญหาทางด้านศีลธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทางการศึกษาแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนในฐานะเป็นครู "ครู" เป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งมีครู เด็กและเยาวชนอยู่ในความดูแลเป็นจำนวนมาก พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมที่พึงประสงค์จึงอยู่ในความคาดหวังของทางราชการและสังคมสูงมาก ปัญหาคนว่างงานเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นลำดับ การกลับสู่มาตุภูมิของแรงงานมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกวัน ย่อมเป็นปัญหากระทบกันเป็นลูกโซ่ของสังคมชนบท ผู้บริหารย่อมต้องมีภาระงานด้านการรับผิดชอบทางการศึกษาเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้นสำนักงานข้าราชการครู (สำนักงานข้าราชการครูตั้งแต่เดือนตุลาคม 2538 ถึงเดือนกันยายน 2541) ได้รับรายงานการกระทำผิดของข้าราชการครูในกรมต่าง ๆ ปี 2539 จำนวน 377 เรื่อง ปี 2540 จำนวน 428 เรื่อง ปี 2541 จำนวน 236 เรื่อง เขตการศึกษา 11 ปี 2539 จำนวน 64 เรื่อง ปี 2540 จำนวน 77 เรื่อง ปี 2541 จำนวน 43 เรื่อง คิดเป็นร้อยละโดยรวม 3 ปี เป็น 16.74 จากทั้ง 12 เขตการศึกษา เรื่องเกี่ยวกับความผิดของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปี 2539 จำนวน 71 ราย ปี 2540 จำนวน 145 ราย ปี 2541 จำนวน 20 ราย และเป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นความผิดที่เกี่ยวกับจริยธรรมของผู้บริหารอยู่ด้วย เช่น ละทิ้งหน้าที่เรื่องทุจริตการเงินของทางราชการ เรื่องขู่สาวอนาจาร เรื่องพัสดุก่อสร้าง เสพสุรา การพนัน ผิดอาญา ผิดระเบียบของทางราชการ เป็นต้น

พฤติกรรมเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการเสื่อมถอยทางจริยธรรมที่น่าเป็นห่วงครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2528, หน้า 5-6)

จากเอกสารที่นำมาอ้างอิงพอจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน มีความสำคัญต่อครูและเยาวชนมาก ด้วยเหตุที่ครูและเด็ก ตลอดจนเยาวชนจะเลียนแบบผู้ใหญ่เสมอ เพศและประสบการณ์ในตำแหน่งมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการส่งผลต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารตามคุณลักษณะของจริยธรรม 4 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา คุณลักษณะของจริยธรรมน่าจะมีความสัมพันธ์กันด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11
2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและประสบการณ์ในตำแหน่งที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมระหว่างเพศชายกับเพศหญิง
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมระหว่างผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกัน
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 ในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ทราบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับประสบการณ์ในตำแหน่งที่ส่งผลต่อจริยธรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 ในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณา อันจะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารระดับสูงรวมทั้งสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาได้เห็นความสำคัญของจริยธรรมที่จะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนและครู เพื่อพัฒนาผู้บริหารทางด้านจริยธรรมให้สูงขึ้น เป็นแบบอย่างแก่ครู เด็ก และเยาวชนของชาติ อันเป็นแนวทางนำไปสู่การลดปัญหาทางสังคม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและประสบการณ์ในตำแหน่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 จากแนวคิดของ เพียเจท์ (Piaget, 1965) และโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964) ในด้าน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4,575 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ทำการศึกษาโดยสุ่มตัวอย่างมาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้น (multi-stage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 364 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 เพศ

3.1.1.1 เพศชาย

3.1.1.2 เพศหญิง

3.1.2 ประสบการณ์ในตำแหน่ง

3.1.2.1 ประสบการณ์น้อย

3.1.2.2 ประสบการณ์มาก

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน 4 ลักษณะ

คือ

3.2.1 ความรับผิดชอบ

3.2.2 ความซื่อสัตย์

3.2.3 ความยุติธรรม

3.2.4 ความเมตตากรุณา

คำถามในการศึกษาค้นคว้า

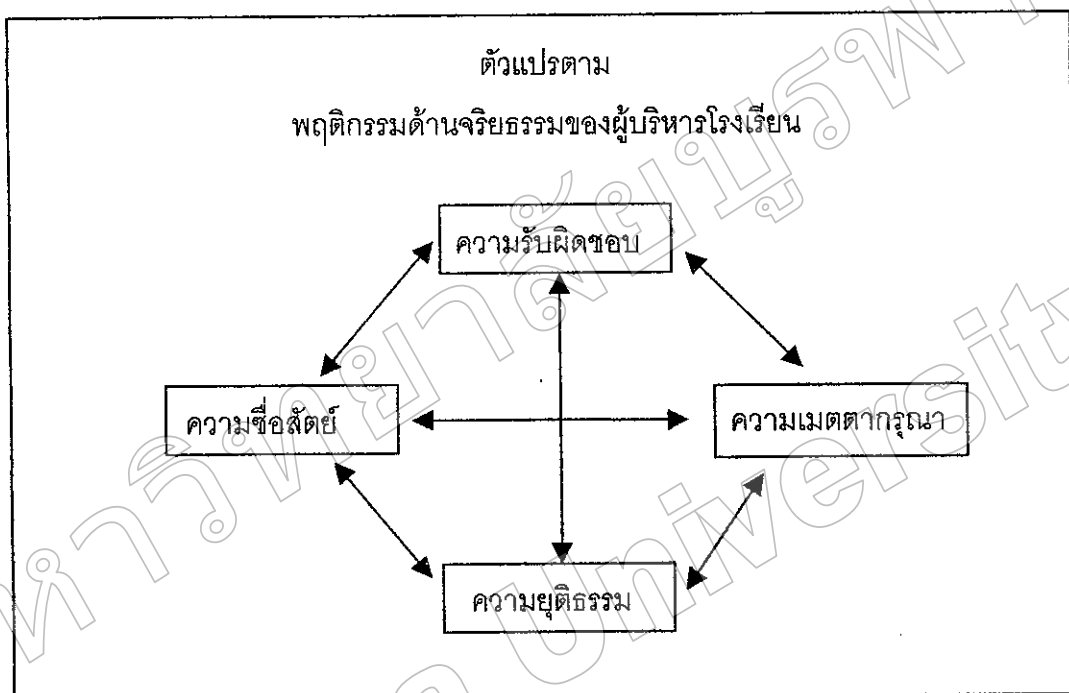
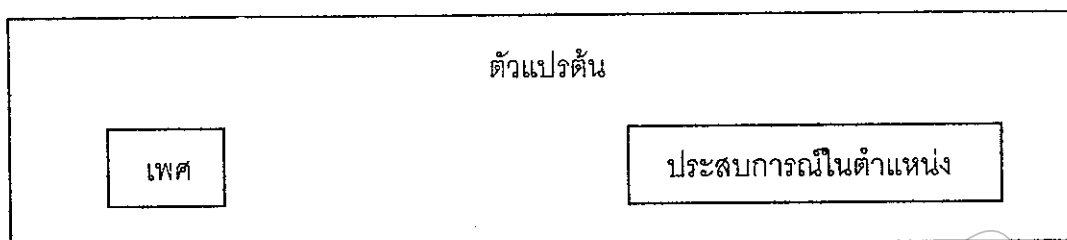
1. พฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 อยู่ในระดับใด
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศ และประสบการณ์ในตำแหน่ง ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 มีหรือไม่
3. รูปแบบเพศชายและเพศหญิงมีจริยธรรมต่างกันหรือไม่
4. ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีจริยธรรมต่างกันหรือไม่
5. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 ในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. เพศและประสบการณ์ในตำแหน่งมีปฏิสัมพันธ์ในการส่งผลต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11
2. ผู้บริหารเพศชายและเพศหญิงมีจริยธรรมแตกต่างกัน
3. ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีจริยธรรมแตกต่างกัน
4. พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11 คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา มีความสัมพันธ์กัน

กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้พัฒนาขึ้นมาจากแนวความคิดตามทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรมของ เพียเจท์ (Piaget, 1965) และโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการใช้จริยธรรมในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีจริยธรรมด้านต่าง ๆ หลายลักษณะ แต่ผู้ศึกษามีความสนใจลักษณะ จริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเมตตากรุณา ซึ่งมีผลต่อเพศและประสบการณ์ในตำแหน่งและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม จริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความเมตตากรุณา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมด้านจริยธรรม หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจ การทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์เว้นสิ่งที่ควรเว้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ รู้เหตุรู้ผล ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ใน 4 ลักษณะ คือ

1.1 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

1.2 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงตามความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

1.3 ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความ เป็นจริงและเหตุผล โดยสามารถยังประโยชน์ส่วนตนและผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันไม่เอาวัดเอา เปรียบ ใส่ร้ายหรือลำเอียงผู้อื่น เพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง

1.4 ความเมตตากรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข หรือคิดช่วยให้ ผู้อื่นพ้นทุกข์ เป็นการเสียสละสิ่งของ กำลังกาย กำลังความคิด เสียสละ ผลประโยชน์ส่วนตนให้กับ ผู้อื่น ให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น

3. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนประถม ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 11

4. ประสบการณ์ในตำแหน่ง หมายถึง ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหาร โรงเรียน แบ่งเป็น

4.1 ประสบการณ์น้อย คือ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งต่ำกว่า 15 ปี

4.2 ประสบการณ์มาก คือ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในตำแหน่งตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป